

Autor: Spencer J. Quinn

Vysoký muž se nesl s hrdostí, pohledný, sebevědomý ve svém dobře padnoucím lehkém bílém redingotu. Přestože působil málem královsky, car to nebyl – byť jako premiér k tomu neměl úplně daleko. Přesto měl kolem sebe Pjotr Stolypin jen nepočetnou osobní ochranku, když se 14. září 1911 vydal do kyjevské opery. Jeho vztahy s carem v poslední době trochu ochladly, neboť trval na tom, aby místní vlády v západních guberniích (tzv. zemstva) kontrolovali Rusové, nikoliv vlivní polští velkostatkáři. Odcizoval se také carevně, hlavně pro svůj chlad k jejímu velkému příteli Rasputinovi.

Pjotr Arkadjevič Stolypin

Přesto se díky svému nanejvýš úspěšnému působení v křesle ministerského předsedy cítil v bezpečí. V jeho milovaném Rusku se dařilo hospodářství i lidem a hrozba revoluce, která Romanovce dlouhá léta strašila, se zdála být zažehnána. I přízrak války jako by se rozptýlil, vždyť Stolypinovi se nedávno podařilo přemluvit cara, aby nenařizoval mobilizaci proti Rakousku-Uhersku kvůli banálnímu sporu na Balkáně. Zahraniční politika pro něj byla tak snadná – nikdy nedokázal pochopit, proč v ní ostatní tolik tápou. Jak nám říká Alexandr Solženicyn ve svém *Srpnu 1914*:

Byl na vrcholu svých sil i moci a jeho mladistvý elán prostupoval celou vládou. Nic neskrýval, stál celému Rusku na očích a nenechával za sebou žádná temná místa, odkud by mohly vzklíčit pomluvy. Dostával tak svému příjmení (столб, stolp – sloup), skutečný pilíř ruského státu. Dokázal se stát středem ruského života jako žádný car před ním.

Celou dobu, co i s carem během září pobývali v Kyjevě, se mezi lidmi šuškaly zvěsti o spiklencích a atentátu. Stolypin jim však nepřikládal pozornost. Levicovní aktivisté a anarchisté se ho pokusili zabít už několikrát a pokaždé přežil. A beztak – co by zmohla neprůstřelná vesta proti bombě?

Žid Bogrov Stolypina sledoval delší dobu. Slušné oblečení doplnil nabubřelým cvikrem. Pocházel sice ze zámožné rodiny, od raného mládí se ovšem pohyboval mezi revolucionáři. Přestože vládl výkonnou, ukázněnou a chladně kalkulující myslí, „působil jako slabý a churavý mladík“. Solženicyn popisuje jeho „neduživé paže a shrbenou jako by nedorostlou postavu. Věděl o carově bezvýznamnosti i tom, že „klíčovou postavou režimu“ je Stolypin. Pokud se měl kterýkoliv příslušník ruské vlády stát cílem politické vraždy ve jménu všech neruských národů impéria – Židů především – byl to právě on. Přestože proti Židům nic přímo nepodnikl,

byl Stolypin jejich nepřítelem, jelikož:

(...) příliš očividně a vytrvale pomáhal ruským národním zájmům – ruskosti zastupitelského orgánu Dumy i státu. Snažil se vybudovat ne zemi, kde by byli všichni svobodní, ale nacionalistickou monarchii. Na budoucnost ruských Židů jeho shovívavost vůči nim žádný vliv neměla. Rozvoj země v souladu se Stolypinovými představami pro něj zlatý věk nesliboval.

Bogrov se podívoval, jak *snadné* to celé bylo. Několik let pracoval jako dvojitý agent pro tupce z Ochranky, krmil je polopravdami, nadějemi – a občas jim předhodil některého nevrlého nebo příliš sebedestruktivního revolucionáře. A oni mu *uvěřili*, ti idioti. Když tak vymyslel fámy o Stolypinově zavraždění během nadcházející zářijové carské cesty do Kyjeva, pošetilci z Ochranky ho s bláhovým uspokojením pozvali do Kyjeva – aby mohl pomoci odhalit spiklence. Odhalit spiklence! To on sám *byl* celé spiknutí. Dokonce mu vtiskli do rukou lístek na představení, kam se Stolypin chystal – skoro jako by *chtěli* uvrhnout svou říši do zkázy.

Když osudový okamžik nastal, Bogrov nezaváhal. Pro tento dějinný moment se narodil. Vpálil ze svého revolveru Browning do Stolypina dvě kulky, jednu do ruky, druhou do hrudníku. Velikán sledoval, jak se černá záda jeho vraha „svíjejí uličkou“ jako hbitý hmyz. O tři později zemřel. Pro Solženicyna šlo o nepokrytou pohromu, první závan smrti nihilismu, války a smrti, který měl záhy pohltit Evropu. Se Stolypinem zahynul i ruský nacionalismus, aby uvolnil místo obrozeným nebezpečným a ničivým ideologiím jako imperialismus, globalismus a panslavismus, které všechny svým dílem přispěly k pohromě 1. světové války.

Osudový výstřel nebyl v ruských dějinách ničím nevídaným.

Nikdy předtím ale neměla jediná rána tak fatální následky – pro celé 20. století.

Ani v onom momentě ani později nepřišel car k raněnému.

Nezašel k němu, ani do jeho blízkosti.

Přesto ale tyto střely zahubily jeho dynastii.

Byly to první výstřely jekatěrinburské salvy.

* * *

Motiv nacionalismu se v díle Alexandra Solženicyna vyskytuje poměrně hojně, především v jeho esejích, projevech a historických statích, zjevně o něm často a do hloubky přemýšlel. V jeho beletristickém díle je však nacionalistická témata nutné hledat trochu pozorněji, a tak

to má být. Motiv, zvláště ty politické, by v beletrii nikdy neměly svou nápadností přehlušovat literárnější prvky jako kresbu charakterů, příběh a konflikty, což čtenáři při čtení románů a povídek hledají a oceňují. *Srpen 1914*, první část Solženicynova rozsáhlého románového cyklu *Rudé kolo*, však nacionalismus zobrazuje otevřeněji než kterýkoliv z jeho dalších románů. *Srpen 1914* však není tak úplně román, jako spíše románové zpracování historie, směsice literární fikce a faktografického dokumentu. Od potenciálního čtenáře v podstatě vyžaduje rozsáhlou znalost problematiky i jistou emocionální investici do nacionalismu.

V první kapitole sledujeme, jak mladý rolnický synek ze Sablinskaji Isaakij Laženicyn nastupuje do vlaku. Několik týdnů předtím lhal své rodině, že se vrátil na univerzitu, přestože se ve skutečnosti chystal narukovat. Válka ještě netrvala ani tři týdny a už přicházely zprávy o ruských a srbských vítězstvích. Na nádraží se Isaakij náhodou setkává s kamarádkou ze střední školy Varjou, které se kdysi líbil. Nadšená Varja navrhuje, aby spolu chvíli poseděli a ptá se ho, kam má namířeno. Trochu v rozpacích se svěřuje, že do Moskvy, kde chce narukovat.

Varjas se zhrzí. Tohle není ten pokrokový, pacifistický a idealistický mladík, kterého znávala. Vždyť společně četli a studovali všechnu literaturu a myšlenky inteligence. „Tak čestný člověk a poddává se přizemním vlasteneckým pudům, a tím zrazuje všechny své zásady,“ myslí si. Vrhá na něj jeden argument proti dobrovolnému vstupu do války za druhým, Isaakij však jen odvětlí, že „s Ruskem soucítí“.

Ve čtvrté kapitole Ksenie Tomčaková jen stěží dokáže skrývat svůj stud za Rusko. I když vyrostla na bohatém ukrajinském statku, prahne po životě petrohradské smetánky. Chtěla by tančit jako Isadora Duncanová a jednoho srpnového ráda se spolu se svým bratrem Romanem pokusí vymyslet plán, jak by mohla vyměnit univerzitu za život tanečnice. Představa, že by zůstala doma na rodném statku a jednoho dne se vdala za ukrajinského sedláka, se jí hnuší.

Později toho dopoledne se jí dostává jemného pokárání od nevlastní matky Aliny. „Kořeny Ruska jsou tady,“ říká starší žena.

Mrzí mě, Ksenie, můj drahoušku, že ze všeho kolem ti je buď stydno, nebo je ti to k smíchu. Jistě, najde se tu spousta směšných i ostudných věcí, ale přece jen tady vidíš, jak žijí opravdoví Rusové, cítíš tu podloží národa. Obilí na náš chleba roste tady, ne v Petrohradě. Poslední dobou ti přijde zbytečné i držet postní dni. Půst nám ale pomáhá duchovně růst.

V jednadvacáté kapitole se během chvilkového zklidnění bitevní vřavy setkáváme s dvojicí důstojníků. Generál Nechvolodov, tradicionalista a monarchista něco po padesátce, sám k sobě podotýká, že mu bylo svěřeno velení právě onoho pluku, který v roce 1905 potlačil revoluci v Moskvě. V jednu chvíli byl podle Solženicyna „jedinou oporou trůnu“ – a právě o trůnu generál hovoří s mladším a přemýšlivým plukovníkem Smyslovským. Ten uvažuje, kam

válku zařadit v kosmologickém uspořádání věcí. Nechvolodov namítá, že „nesmí hledět za hranice Ruska“.

“Víte, spousta z nás nerozumí ani Rusku,” oponuje Smyslovskij. Devatenáct lidí z dvaceti nechápe ani pojem ‚otčina‘. Naše vojáci bojují za svou víru a svého cara – to jediné drží armádu pohromadě.“

„A proto je třeba ideu otčiny opečovávat v každém srdci“, odpovídá starší z dvojice.

Smyslovskij ví, že Nechvolodov před válkou napsal „*Rusovy příběhy*“, oblíbené dílo spíše prostředních kvalit, jehož záměrem bylo rozdmýchat mezi čtenáři ruské vlastenectví. Trochu se proto obává, že ho generál až do omrzení začne „oblažovat“ úryvky a citáty ze svého díla. Přesto, a tak trochu navzdory svému přesvědčení o vlastní převaze v sofistikovanosti, si totiž Smyslovskij staršího muže vysoko cenil. „Alexej Smyslovskij sice cara i náboženství přerostl, otčina však byla něčím, čemu rozuměl velice dobře.“

Později, v kapitole 54, Solženicyn naplno ukazuje Nechvolodovovu osamělost:

Ruské dějiny neprožíval jako něco odděleného od jeho vojenské služby, ale jako sdílenou tradici, mimo níž by jeho důstojnická dráha vůbec nedávala smysl... Jestliže ostatním generálům přišla jeho oddanost monarchii výstřední, snad až trochu znepokojivá, vzdělančům byla přímo k smíchu, neboť v těch ruská historie vyvolávala pouze výsměch a znechucení, pokud tedy vůbec kdy nějaká existovala.

O sto let později se tedy situace nacionalistů různého stříhu příliš nezměnila, snad jen tlak globalismu, abychom se zcela zřekli své historie, dědictví i identity, se ještě zостřil. Solženicyn si to jasně uvědomoval a na stránkách *Srpna 1914* se mu to povedlo zachytit ve vlastním historickém kontextu.

* * *

Solženicyn do prvního vydání *Srpna 1914* z roku 1971 kapitoly o Stolypinovi a Bogrovovi nezařadil. Učinil tak až o více než deset let později – mezitím se mu po odchodu ze Sovětského svazu otevřely západní knihovny – kdy se kniha rozrostla o deset kapitol a skoro 200 hustě popsaných stran, na nichž se většinou zabýval Stolypinovou prací v Dumě. Pochyboval-li snad někdo o Solženicynově nacionalismu a jeho skepsi stran Židů, rozšířené vydání *Srpna 1914* tyto pochybnosti do značné míry rozptýlilo.

Při vykreslení Bogrova neváhal využít antisemitské stereotypy: jeho Bogrov je pletichářský a prolhaný manipulátor, který si neustále myslí jednu věc a říká jinou. Bogrov byl vysoce inteligentní, ale bez duše, egocentrický neurotik. „Trýznil ho pocit duchovní nenaplněnosti, jakési neurčité úzkosti,“ říká o něm Solženicyn. „Miloval sám sebe – a také se nenáviděl.“ Byl to muž fyzicky slabý, s odporem ke všem formám práce. Působil jako člověk celý pokroucený,

nedůtklivý, ochablý a nezdravý. Vykořeněný a šířaný svou nenávisť k Druhému, v jeho případě Rusům. Ti nemohli udělat nic, s čím by byl spokojený, snad jen vzdát se veškeré moci ve prospěch Židů. Po pomstě prahнул jako po mrzké ženštině. Sice nepraktikoval židovské náboženství, ale jeho mohutně tepající rasová identita ovládala jeho horečného ducha. Vláda Rusů nad Ruskem i jeho lidem se mu zcela přičila, ať by byla sebelaskavější. Pamatoval si všechna minulá utrpená příkoří proti Židům a držel si je po ruce, jako naostřené zbraně. Příkoří spáchaná Židy na Rusech pro něj vůbec neexistovala.

Když roku 1983 spatřila rozšířená verze *Srpna 1914* světlo světa, řada Židů se ohradila proti Solženicynovu vysoce stereotypnímu vykreslení Bogrova. (Abychom byli spravedliví, našli se i židovští Solženicynovi obránci.) Jako by ale tato kontroverze trochu upozadila skutečnost, že Mordechaj Bogrov skutečně byl Žid, zavraždil Pjotra Stolypina a působil jako dvojitý agent Ochranky. Solženicyn s využitím všech dostupných dokumentů sestrojil věrohodný psychologický kompozit vraha. V první knize své autobiografie *Zrno mezi žernovy* popisuje své zkušenosti krátce po příchodu Ameriky:

Toho léta jsem s sebou přivezl také první svazek osobních zpovědí, které mi zaslali starší Rusové přes sanfranciské noviny *Russkaja žizn*. Ještě tlustší svazek přišel z newyorského Nového ruského slova a další osobní příběhy rychle přibývaly – stačilo jen, abych je přečetl! Nemluvím pak vůbec o těch, které cestovaly přes oceán od pařížské *Ruské mysli*.

Bylo to, jako by všichni ti staří lidé, kteří zažili revoluci, předávali mně a Alji (*jeho žena Natalija*) štafetový kolík jejich boje. A každý z jejich osobních příběhů se do mě vryl tak hluboko, jako bych onoho člověka potkal v *té době*.

*Dmitrij Grigorijevič Bogrov
(původním jménem Mordechaj
Gerškovič Bogrov)*

Kdyby autor Bogrovově psychologii ubral něco z křehkosti a intenzity, neměli bychom věrohodného vraha. Se Solženicynem vstupujeme do hlavy labilního, ale schopného zabijáka. Jak jinak ho měl zpodobnit? Příčetní, zákona dbalí a vyrovnaní lidé světové vůdce nevráždí. Solženicyn Bogrova vylíčil jako padoucha proto, že jím skutečně byl, a to jak ve skutečnosti, tak v románu *Srpen 1914*. Židé byli (a jsou i dnes) navíc nadmíru hojně zastoupení v levicovém a anarchistickém radikálním prostředí. Takto Solženicyn popsal kruhy, v nichž se Bogrov pohyboval na univerzitě:

Volba strany byla tou nejdůležitějším v životě člověka. Bogrov váhal mezi nesmiřitelnými marxisty a anarchisty. Anarchisté, některým

bylo něco málo přes dvacet, další ještě mladší – Naum Tyš, bratři Grodečtí, Saul Aškenazy, Jankel Šteiner, Rosa č. 1 (Michelsonová) a Rosa č. 2....

Solženicyn jmenuje i další židovské radikály, s nimiž se Bogrov znal, jako Juda Grosmann, Hanna Budjanská nebo Ksenia Černovecová. Proč by tedy měly být absurdní jeho náznaky, že vražda Stolypina radikálem se silnou židovskou identitou nebyla nahodilostí osudu – tím spíš, když etničtí Židé představovali tak vysoký podíl tehdejších radikálů? Měl se snad dopustit něčeho tak nepoctivého, jako připsat postavě „Bogrova“ negativní ruské vlastnosti, jako preventivní opatření proti filosemitským mstitelům?

Jeho kritici také jako by zapomněli, že podobně se Solženicyn vypořádal také s vykreslením svého *Lenina v Zurychu*, který se potácí na hraně psychózy. Pustil se i zde tenký led antisemitismu? Jistě, Lenin byl židovského původu jen ze čtvrtiny, židovské námitky se snad proto soustředily nikoliv na odpudivě vykresleného Lenina, ale na osobu Žida Parvuse (vlastním jménem Izrael Lazarevič Gelfand), otlého, nechutného a bezskrupulózního židovského finančníka, ztělesnění snad všech negativních židovských stereotypů. Jelikož ale Židé „dodávají“ tak vysoký podíl radikálů a většina rasových a etnických stereotypů vychází z reality, lze i na tyto námitky jednoduše odvětit, že pokud bota sedí, proč ji nenosit? A stěžoval si některý ze Solženicynových kritiků na následující odstavec o Kuljabkovovi, ruském agentovi Ochranky, jehož Bogrov tak snadno vodil za nos?

Duch ospalého Kuljabkova byl ovšem mnohem letargičtější. Tupost jeho tváře nebyla jen jeho osobnostní črtou, ale i charakteristikou jeho typu, snad dokonce celé rasy. Škrábal se a popotahoval si svůj noční úbor – nevšiml si ničeho.

Bogrov o něm mluvil jako o hňupovi, protože hňup byl. Kde se Bogrov svíjí jako hmyz, Kuljabkov se podle Solženicyna „kolébá jako kačer“. Stává se tím Solženicyn protiruským autorem? Vždyť většina představitelů ruské státní moci od cara až k poslednímu řadovému policistovi (s výjimkou Stolypina) jsou buď hlupáci, oportunisté, slaboši, marnivci nebo prostě obyčejní lenoši. Policejní náčelník Kurlov – šéf kyjevské bezpečnosti, který dosadil Kuljabkova na pozici v Ochraně, dalece převyšující jeho schopnosti – z knihy vychází jako ohavně prospěchářský kariérista. Solženicyn ve svém expozé ruských soukmenovců, kteří dopustili dvojí pohromu Velké války a Říjnové revoluce, nešetří nikoho.

Zajímá to vůbec Solženicynovy židovské kritiky? Snad jim nedošlo, že v *Srpnu 1914* nastavuje Alexandr Solženicyn zrcadlo svým vlastním lidem stejně nemilosrdně jako jim.

* * *

Ironií osudu Solženicyn prostřednictvím Židů a židovské otázky v *Srpnu 1914* rozvíjí

(etno)nacionalistická témata. Bogrov sám sebe pochopitelně vnímá jako etnického Žida a Stolypinovu vraždu považuje za spravedlivý úder ve jménu a zájmu svého lidu.

„Právě proto, že jsem Žid, nedokážu snést vědomí, že pořád žijeme – kdybys snad zapomněl – pod knutou vůdců Černé sotni,“ vysvětluje spoluspiklenci. Uvědomuje si také, že útok na Stolypina nevyvolá vlnu pogromů, jako by následovala po zavraždění cara – v čemž se nemylí. Bogrov nikdy nepřestává jednat jako příslušník národa uvnitř jiného národa, jemuž jde v první řadě, aby se nic zlého neudálo Židům.

Kyjevští Židé podle všeho smýšleli obdobně:

Příštího dne, v neděli, pustili k odsouzenému rabína. „Řekněte Židům,“ svěřuje se Bogrov, „že jsem jim nechtěl nijak uškodit – právě naopak. Bojuju za blaho židovského národa.“

Tato jediná část jeho výpovědi zůstala po celou dobu nezměněna.

Rabín Bogrovovi vytknul, že svým činem mohl zavdat podnět k pogromu. Bogrov odvětil: „Velký národ se nemůže kořit před svými trapiteli!“

Novináři tato jeho slova zprostředkovali nejširší čtenářské obci.

Tento očividný židovský etnocentrismus bychom neměli ztrácet ze zřetele. Po zavraždění Stolypina pro Rusko nijak netruchlili, smutnění vyhradili jen pro sebe. Krátce po atentátu vyzvali kyjevští rabínu ruské orgány, aby ochránily jejich společenství před hrozícími pogromy, což také promptně učinily, když vyslaly na ochranu tisíce vojáků do židovské čtvrti, aby tam zajistili dodržení zákonů a pořádek. Mezitím „spousta židovských studentů v Kyjevě držela smutek za Bogrova“.

V *Srpnu 1914* se ale také setkáváme s jednou z nemnoha kompletně kladných židovských postav v Solženicynově beletristické tvorbě: Iljou Isakovičem Archangorodským. Inspirovaný skutečným dobrodincem Solženicynovy matky ztělesňuje tento zámožný a uznávaný inženýr rébus nacionalismu u příslušníků rasových menšin. Komu by měla patřit jejich oddanost – jejich národu nebo menšině žijící v jeho lůně? Postarší Ilja Isakovič se kloní k první možnosti. Ke konci knihy, v prvních dnech války, u sebe hostí na oběd svého kolegu inženýra s rodinou, včetně radikální dcery Soni a jejího přítele Nauma, zapálené vyznavače revoluce.

Mladí se stydí za Ilju, který se nedávno účastnil demonstrace židovského vlastenectví v Rostově. Mladí Židé se ani příliš nesnaží skrývat své opovržení:

Synagoga byla vyzdobena prapory v barvách trikolory a carovými portréty, nechyběl ani sbor. Bohoslužba odstartovala modlitbou za vítězství ruských zbraní.

Po rabínovi promluvil také policejní náčelník, zpívalo se „Bůh ochraňuj cara“, načež se asi dvacet tisíc Židů shromáždilo v průvodu, vybavení vlajkami a transparenty „Ať žije velká Rus, jednotná a nedělitelná“, doprovázených sborem čerstvých dobrovolníků. Došli k velké soše Alexandra II. a vyslali zdravici místnímu policejnímu veliteli a hold carovi...

Když se na ho podlézáni Rusům ptají, vysvětluje Archangorodskij, že jeho záměrem není bourat, ale stavět a revoluci chápe jako „destruktivní proces nemístně dlouhého trvání“. Uvažuje, zda jím vystavěné mlýny budou mlít mouku i za komunistické vlády. Na revolucionáře se dívá jako na rozmazlené děti, které neumějí nic vytvořit a předpovídá proto, že monarchii nahradí něčím mnohem horším. Jeho důvody ale nejsou jen výhradně praktické.

Stezky dějin bývají zamotanější, než bychom si představovali. Země, kde žijete, zažívá zlé časy. Co je tedy třeba udělat? Nechat ji zhynout, čert to vem? Nebo si říct: „I já ti chci pomoci, jsem tvou součástí“? Jelikož žijete tady, musíte se rozhodnout a svého rozhodnutí držet: náležíte k ní celým srdcem a duší – nebo ne?

Archangorodskij se tedy nepopíratelně zamýšlí nad otázkou identity. *Volí* si tu ruskou, protože své identitě židovské (jíž se v knize nikdy nezříká) dává jen zanedbatelnou politickou váhu. Kromě rodiny patří jeho oddanost carovi a národu, který ztělesňuje. Když Soňa oponuje dějinným i aktuálním útlakem Židů v Ruském impériu, namítá, že Židé „se nad to musejí povznést“. A když jej Soňa nařkne, že vlastně vzdává hold antisemitským černosotněncům, odkáže ji podobné nebezpečí, které představují setniny rudé. Archangorodskij hovoří nejen jako opravdový reakcionář, ale také ruský patriot. Bojí se o Rusko i jeho budoucí osud v rukou obou radikálních skupin.

Solženicyn ani Archangorodskij ovšem nenabízejí řešení problému nacionalismu u příslušníků etnických menšin. Zjevné ovšem je, že nacionalismus je skutečný a nacionalismus etnický se ohromně zašmodrchává, jakmile spolu v jedné zemi žije vícero etnických či rasových skupin. Nežidovskému národu by se s Židy jako Ilja Isakovič Archangorodskij vedlo dobře – naneštěstí však blíže běžnému ruskému Židovi té doby byli spíš jeho dcera Soňa a její přítel Naum, možná dokonce i samotný Bogrov. Během pouhých tří let se pak tato nerovnováha mocně podílela na strašlivém kataklyzmatu, jehož se Archangorodskij dlouho obával.

* * *

Ústřední historickou postavou *Srpna 1914* však nejsou generál Samsonov, Lenin ani car Mikuláš II., ale Pjotr Stolypin. Studenti pravice by tyto stolypinovské kapitoly měli číst obzvlášť pozorně, protože Solženicyn v nich vykresluje nejen vynikajícího státníka, ale de facto též ideálního etnického nacionalistu.

Nebyla to věc poznání ani nějaké vědomé úvahy či záměr, jako spíš vytrvalý a hluboký pocit o

neoddělitelnosti ruské půdy a ruského rolníka, o jejich sepětí s Ruskem – bez vztahu s půdou žádné Rusko není. Napjatě v každém okamžiku vnímal celou Rus, jako by dýchala v jeho hrudi. Bezesný soucit, láska, s níž nemohlo nic pohnout.

Proto považoval Stolypin za nejnaléhavější úkol monarchie „pozvednout životní úroveň rolníků“. Už jen tím se dostatečně vyčlenil z davu moci a peněz chtivých příslušníků elitních ruských vrstev. Získal si tím i mnoho nepřátel na levici a občasně protivenství pravice. Nenávist vůči němu vykvetla do několika pokusů o atentát – jeden z nich, bombový útok, doživotně zmrzačil jeho dceru. V Dumě však prokazoval neobyčejně obratného ducha a často dokázal své levicové protivníky úplně zahanbit. Vždy chodil připraven a v debatách se přímo vyžíval. Po jedné zvláště nehorázně urážce vyzval Stolypin jistého levicového poslance na souboj. Ten se projevil jako zbabělec, který se raději premiérovi od řečnického pultíku omluvil.

Stolypinovy reformy se soustřeďovaly převážně na neutralizaci socialistických komun, jež poškozovaly produktivitu i blahobyt rolníků. Než se stal ministerským předsedou, přesvědčili progresivci cara k zavedení řady socialistických reforem využívání půdy rolníky. Jakkoliv se vyhýbal přímé konfrontaci se svým autokratem, uvědomoval si Stolypin, že „rovnostářské využívání půdy poškozuje zemědělské standardy a všeobecnou kulturní úroveň země vůbec“. Snažil se proto znovu oživit zemstva, zrušil veškerá omezení práv rolníků, podporoval demokratické reformy na místních úrovních a posílil autonomii místní správy – všechno kroky k oslabení moci komun nad rolnictvem. Stolypin také objížděl provincie a setkával se s lidmi. Často se neozbrojen pouštěl mezi nepřátelské zástupy, jen aby si je svým charismatem a výřečností záhy získal na svou stranu. Povedlo se mu zásadní způsobem navýšit životní úroveň lidu.

Stolypin si dobře uvědomoval, že radikální levici nelze podat pomyslný prst. Její zvolení zástupci v Dumě nemohli vyzvat k zastavení teroru, jelikož by tak zničili své vlastní kariéry. Když se nabízela příležitost proti nim zakročit, využil ji, ve věci práva a pořádku zastával ovšem neoblomnou pevnost:

Stolypin si říkal, že čím tvrdší od počátku bude, tím méně životů bude v konečném součtu zmařeno. Přehnaná počáteční mírnost později jen rozmnožuje řady obětí. Kde bylo možné přesvědčovat, sahal ke smířlivému tónu a metodám, ale vzteklé psi se přesvědčit nedají – na ty platí jen okamžitý a nesmiřitelný trest. Co by to bylo za vládu (a kde by vůbec dala najít jiná?), která by odmítla hájit státní uspořádání a odpouštěla vrahů a vrhačům bomb?

Stolypin byl skálopevně přesvědčen o historickém sepětí křesťanství a Rusi, v oddanosti ruským historickým zásadám pak viděl lék na vykořeněnost socialismu. Vlastenectví pak je nezbytným předpokladem každé ctnosti. Byl také velkým zastáncem autokracie a jejího božského posvěcení. Především však byl Rusem pevně přesvědčeným, že Rusku by měli vládnout etničtí Rusové – stejně jako dnes běloští nacionalisté věří, že vláda nad svými

tradičními domovinami by měla zůstat v rukou bělochů.

Státní Duma musí mít ruského ducha. Ostatní národnosti v našem státě musejí sice mít v Dumě zástupce svých zájmů a potřeb, nikoliv ovšem v množství, jež by do jejich rukou vkládalo možnost rozhodovat o záležitostech ryze ruské povahy.

Novináři se při svém pokrytí atentátu na Stolypina postavili na jeho stranu jen ojedinelé. Levicová média jen obtížně skrývala své nadšení z jeho odchodu a zhoršené vztahy premiéra s carem i carevnou zhoršily jeho postavení také mezi pravicověji zaměřenými redakcemi. Jedny noviny, *Nové časy*, však podle Solženicyna zhodnotily Stolypinovu vraždu velice pronikavě: nešlo o nic menšího než o útok na Rusko a Pjotr Stolypin se stal mučedníkem ruského nacionalismu.

A protože vlny levicové tyranie, jež následovaly po Stolypinově smrti, se i dnes hrozivě třísťí o břehy tradičně bělošských zemí, můžeme Pjotra Stolypina současnými očima považovat i za mučedníka za bělošský nacionalismus.

Esej Spencera J. Quinna *Stolypin vs. Bogrov: Themes of Ethnonationalism in Solzhenitsyn's August 1914* vyšla na stránkách Counter-Currentst 3. září 2020.